

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI / 644

II. ULUSLAR ARASI DİNÎ YAYINLAR KONGRESİ

TEBLİĞLER-MÜZAKERELER
05-07 KASIM 2004 / ANKARA

Ankara - 2005

Azerbaycan'da Radyo ve Televizyonlarda Dinî Yayınlar

Vusala Guluzade

Baku State University Dinler Tarihi Öğretim Üyesi
ANS TV, Azerbaycan

Önce hepinizi Allah'ın selâmı ile selâmlıyor ve şu an aranızda bulunmaktan büyük onur ve mutluluk duyduğumu söylemek istiyorum.

Azerbaycan'da dinî yayıncılık konusuna geçmeden önce Sovyet dönemindeki Azerbaycan'ın dinî durumundan çok kısa olarak söz etmek istiyorum.

Bildiğiniz gibi Azerbaycan 15 Sovyet Cumhuriyetinden biri idi. Ve tabii ki Sovyet döneminde massmedyada dinî yayıncılık söz konusu olamazdı. O dönemde "Ateistin tribunu" adlı bir program 15-20 sene boyunca Televizyonda yayımlandı.

Çok gururla söyleye biliriz ki, bu programı yapan bir çok kişi, elhamdulillah, bu gün hidayete ermiş kimselerdi. Aynı zamanda "Ateist" adlı bir dergi de seneler boyunca kitlelere sunuldu.

Bildiğimiz gibi 37-38. yıllar repressyon yılları idi. Ve Azerbaycan'ın elitesi ya tutuklanıyor ya da vatandan kovuluyordu. Maalesef din adamlarımız bundan daha da kötü bir işleme uğradılar. Onlar kitle hâlinde yetiriliyorlardı. Bazı menbalara göre on bine yakın yüksek eğitim görmüş din adamı Nargin adasında öldürüldü.

Bu senelerden sonra dini öğretecek insanlar kalmadı. Din, dilden dile nasıl dolaşıyorsa o şekilde görüldü. Dinî ritvalleri hayata geçiren insanlar da maalesef cahil mollalar oldu. Kur'an sadece bir insan ölürken mezarlıkta okunmaya başlandı ve İslâm âdeti ölülerin dinine çevrildi.

Bu değişimler edebiyatta da kendisini göstermeye başladı. Din adamları kaba, yalancı kahramanlar gibi kaleme alındı.

Eserlerinde dini kötöleyen yazarlar öne çekiliyor ve onların kitapları yayımlanıyordu. Dinî fanatizme karşı çıkan bazı klâsiklerimiz, ateist gibi tanıtılıyordu.

Bunların hepsine rağmen din-iman, insanların kalbinden atılamadı. Her ne kadar okul kitaplarında "Allah yoktur, din insan kafasının uydurmasıdır" diye yazsalar da çocuklar evlerinde anne-babalarından "Allah var" kelimesini duyuyorlardı. Amma bildiğimiz sadece Allah'ın var olması idi. Çünkü dinimizi öğrenebileceğimiz bir menba bulunmuyordu.

Azerbaycan özgürlüğüne kavuştuktan sonra manevî köklerimize dönüş başladı. Ve tabii ki manevî değerlerimizin içinde dinimiz de vardı. Artık dinimizi öğrenme ve öğretme kapıları yüzümüze açılmıştır.

1992. yılda Azerbaycan Devlet Televizyonu'nda "Hakkın Dergahı" diye ilk dinî program çıktı. Programın sunucusu dünyaca ünlü âlim, değerli hocam, Bakü Devlet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Vasim Memmedaliyev'di. Haftada bir defa 10-15 dakika süresince çeşitli konulara temas ediyor ve seyredicileri bilgilendiriyordu. Bu program en uzun süren ve hâlâ devam eden tek dinî programdır.

1998 yılında aynı televizyon kanalında Sayın Solmaz Emirli yeni bir program açtı: "İslâm, olduğu gibi." Bu, Azerbaycan için bir yenilik idi. Programa çeşitli sahalardan âlimler davet ediliyor ve çok ilgi gören konulara temas ediliyordu. Programın seyredici kitlesi çok büyüktü. Solmaz hanım seyredicileri ile ilgili bir hadiseyi söyledi. Bu beni çok etkiledi ve bunu sizinle de paylaşmak istiyorum.

Gürcistan'ın köylerinden birinden bir grub Azerbaycanlı mektup yazmış ve söylemiş ki, her hafta bu programı izliyorlar. Fakat son zamanlarda köylerinin ışıkları kesilmiş ve kimse onlara yardım etmemiştir. Köylüler, maddî sıkıntılarına rağmen son paralarını toplamış, ışıkları yaptırılmışlar, çünkü "İslâm olduğu gibi" programının bir sayısını bile bırakmak istememişler... Bu program maalesef sadece üç sene sürdü... Şimdi Solmaz hanım çalışmasını "Space" radyosunda devam ettiriyor. "Ünsiyet" adlı program da dinleyicilerin çok sevdiği programlar sırasındadır. Bir başka dinî program da "Tanrı Vakti" programıdır. Fakat bu program eğitici değil -eleştirici bir yön aldığı için hiç devamlı olamadı ve çok erken kapandı.

Şimdi müsadenizle kendi yaptığım proje ve çalışmalardan söz etmek istiyorum:

Ben Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin ilk mezunlarındanım. Ve bildiğiniz gibi bu fakülte TDV tarafından açılmıştır. İlk dersimize değerli hocam Prof. Dr. Celal Erbay girdi. Ve bize ezan okudu. Bu benim duyduğum ilk ezan idi... Ve şöyle söyledi: "Siz doğarken kulağınıza ezan okunmadı. Şimdi ben okudum ve siz bugün yeniden doğdunuz." Gerçekten ben o gün yeniden doğdum. Ve o gün kendi kendime söz verdim: "Hocalarımın bana öğrettiklerini milletime öğreteceğim."

İlk televizyon projemi 2000 yılında yaptım. Seyredicinin dikkatini çekmek için farklı bir

isim ve çok farklı bir anons yapmamız lazımdı. Bu atacağımız ilk adım idi. Programın adını "İlâhî vitamin" koyduk. Anonsunda ise tahminen şu cümleler vardı: "İli'de niyetli olmayın – medeniyetli olun."

Tek midenizi değil, ruhunuzu da doyurun. İlâhî ve ruhî gıda alın..." Proje çok büyük ilgi gördü ve yüksek reytinge sahip oldu.

İşlediğim ikinci proje "Dergaha doğru" programı idi. Program talk-show şeklinde olduğu için seyrediciler de katılabiliyorlardı. Bu programları, genellikle tüm televizyon çalışmalarını ANS Televiziyi kanalında yapıyorum.

Dikkate alacağımız önemli hususlardan biri de şu idi: Bildiğimiz gibi Azerbaycan'ın neredeyse %70 Şii mensuplu Müslümanlardır. Ve program yaparken çok dikkatle bu hususu düşündük, programın misafirleri bir ehl-i Sünne bir ehl-i Şia âlimi oluyordu. Bu şekilde seyrediciyi de kaybetmiyorduk. Aslında bu ayırmadan hiçbir zaman konuşmamayı tercih ederdim. Ama günümüzün realitesine de göz yumamayız tabî.

Yaptığım en son ve hâlâ devam eden proje, çocuklar için olan bir dinî programdır. Çocuklar bizim dinimizde olan malzeme. Ve bu malzemedен vatanına hayırlı olan, kendi maneviyatı ve köklerini bilen ve tanıyan bir vatandaş yetiştirmemiz lazım. Çocuklara dini, bir peri olarak anlatıyorum. Bir başka masal kahramanı, çeşitli problemlerle perinin yanına geliyor, meselâ, "neden yalan söylemek kötü bir şey?", "neden ben arkadaşşıma yardım etmeliyim?" diye soruyor. Peri de bu problemleri Kur'an ve hadis ışığında çözüyor. Program canlı yayımda olduğu için çocuklar da telefonla katılıyorlar ve kendi sorularını ve düşüncelerini söylüyorlar.

Tabî, bu kadar yapılan ve maalesef, bir çoğu kapanan programlar Azerbaycan seyredicisi için çok az. Bu yolda yeni yürümeye başladık, bazen düşüyoruz, ama buna rağmen kalkıp yolumuza devam etmeye gayret ediyoruz. Yine düşersek yine kalkarız. Kendi ayaklarımız üzerinde durmayı başarana kadar ve düşmeden yürüyene kadar kalkacağız. En önemlisi düştüğümüz yerden kalkmayı başarmaktır.

Şu an mübarek Ramazan ayı içerisindeyiz. Buraya toplanan insanlar dininden ve milletinden farklı olmayarak aynı amaç için yaşıyorlar: "İnsanların kalbine Allah sevgisini taşımak ve hakikatleri anlatmak" hakikati anlatan hizmet insanı bir mum gibidir. Kendisi yanar tükenir, fakat etrafı aydınlatır. Ben, etrafı aydınlatan ve en azından benim gibi aydınlatmaya çalışan insanlar için bir dua etmek isterim. İnşallah, mübarek Ramazan ayı hürmetine Allah duamızı kabul buyurur, "Allahım, bize Seni anlatmak için kendisi ile amel edeceğimiz faydalı ilim ver. Seni anlatma yolunda Senin gazabına gelecek, bizi Senden uzaklaştıracak söz ve amellerden korusun." Amin.

Dikkatiniz için teşekkür ederim.

Oturum Başkanı - Sayın Guluzade'ye Azerbaycan tecrübesini anlatan bu tebliğ için

çok teşekkür ediyorum. Gerçekten, radyo ve televizyonlarda dinî yayıncılık konusunda bizim, İslâm ülkelerinin tecrübesini de bilmemiz, onu değerlendirmemiz son derece önemli. İnaniyorum ki, İslâm ülkelerinin bizden alacakları dersler olduğu gibi, bizim de onlardan alacağımız dersler var.

Dinî yayıncılığa çok sonradan başlamış, Özbekistan ve Azerbaycan tecrübesini dinledik. Sol tarafımda iki değerli misafirim var, her ikisi de dinî yayıncılıkta çok büyük geçmişi olan iki ülkenin temsilcisi.

Şimdi önce, İran tecrübesini bize Prof. Dr. Seyyed Hassan Hosseini nakledecek.

Dr. Hosseini İran Milli Radyo IRIB Başkanı ve Sherif Technology Üniversitesi Bilim Felsefesi Fakültesi Öğretim Üyesi.

Buyurun efendim.